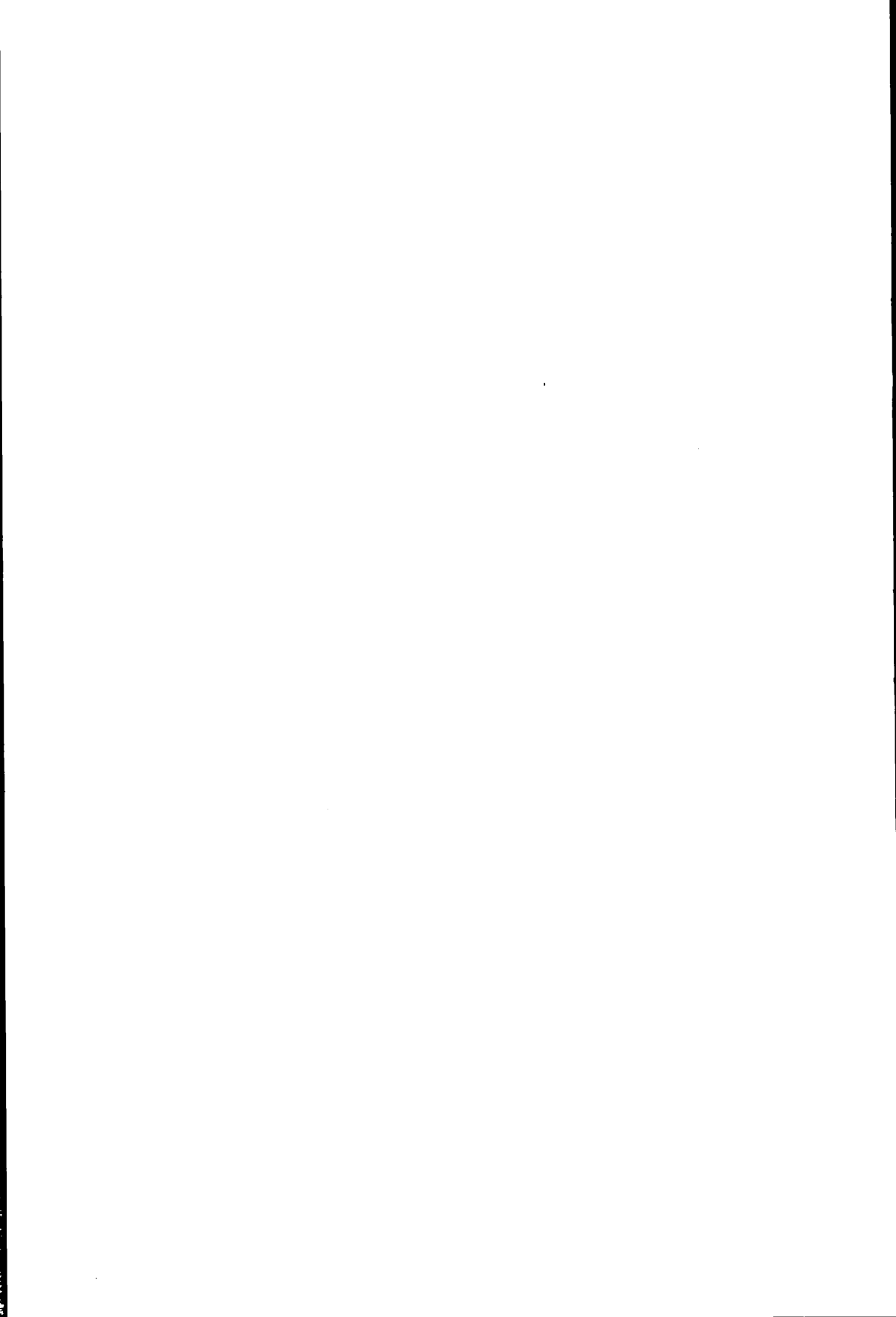

Résumés

Sándor ALBERT

Formális megfelelés és szövegekvivalencia

(Egy ige összehasonlító elemzése a szótárban és a szövegben)

A cikk az "Egy gondolat bánt engemet" című Petőfi-vers 11 francia nyelvű fordításának összehasonlító elemzése nyomán mutatja ki a különbséget lexikális (formális) megfelelés és szövegekvivalens között. A vers francia nyelvű fordításaiban ugyanis a *bánt* ige visszaadására a különböző fordítók egyetlen esetben sem használták fel a kétnyelvű szótárak által megadott formális megfelelők egyikét sem, hanem minden esetben más szemantikájú igéket alkalmaztak. A cikk azt a feltevést szeretné alátámasztani, hogy a szövegekvivalencia létrehozása nem úgy történik, hogy a fordítók feltétlenül kiválasztanak egyet a szótár által megadott formális megfelelők közül, hanem – a szöveg egészének elemzése alapján – más utakon jutnak el a megfelelőnek vélt ekvivalens megtalálásához. Ezért a szöveg, a *discours* szintjén olyan lexikális elemek is ekvivalens viszonyba kerülhetnek egymással, amelyek a kód, a *langue* szintjén nem (mindig) feleltethetők meg egymásnak.

Charles ZAREMBA

Az irodalmi fordítás nyelvészeti problémái

A szerző különböző fordításelméletek helytállóságának vizsgálata eredményeképpen arra a megállapításra jut, hogy nem kizárólag egyik nyelvből fordítunk egy másikra, hanem egy világot próbálunk meg ilyenkor átültetni egy másik világba. A gondolatmenete megvilágítása érdekében néhány példát hoz föl a szókészlet és a morfológia köréből, melyekkel személyesen is találkozott a magyar irodalomból franciára való fordítás során, s amelyeket általános érvényűeknek tart. A stílusi problémáját a feltételezett befogadó közeg szemszögéből vizsgálja, ebből a nézőpontból veszi szemügyre a kiadói szerkesztő ítéletét, mely sokszor a "szép franciaság" mítoszában alapszik.

Margit VÁGÁSI

A fordítás nyelvészeti kérdései

A cikk szerzője a fordítás grammatikai szempontú megközelítésével az egyik nyelvben meglévő, a másikban hiányzó grammatikai kategóriával kapcsolatos fordítási problematikára kíván rámutatni. Francia–magyar nyelvi vonatkozásban a fordítási ekvivalencia kérdéséhez kíván adalékkal szolgálni a francia részelő névelős főnévi csoport és magyar nyelvi megfelelőinek összetető elemzése alapján.

Elisabeth COTTIER-FÁBIÁN

Kettőztetés a magyar nyelvben: fordítási problémák

A szó- vagy töismétlésből származó ún. kettőztetés nem kellően feltárt területe a magyar nyelvnek, pedig igen gyakori jelenség, hogy egy összetett szóban az utótag az előtagot alkotó szónak változatlan vagy némileg változott megismétlése.

A szerző az ilyen összetett szavak egy meghatározott csoportját, a határozói értékű, "minősítő" ikerítéseket vizsgálja (például: olykor-olykor, néha-néha, egyszer-egyszer, alig-alig, már-már). Cikkében részletesen kitér arra, miként adható vissza árnyaltan ezek jelentése franciául.

Georges KASSAI

Fordítás és euritmia

A magyarból franciára fordított szövegek általában hosszabbak az eredetiéknél. Ennek egyik oka a mondat átrendeződése: a francia ritmus megköveteli, hogy a mondat végén elhelyezkedő szavak és tagok hosszabbak és szemantikailag jelentősebbek legyenek a mondat elején lévőkénél.

Ennek az elvnek a szolgálatában áll a francia ún. "perifrasztkus" ige is. A magyar hangsúlyban rejlő jelentést a francia ige gyakran *szavakkal* fejt ki.

Tamás SZENDE

Fordítás és lexikográfia

A szótárírás a fordítás sajátos alfaja: e tevékenység bemutatására, elemzésére vállalkozik a cikkíró, aki 1991 óta irányítja az új magyar–francia szótár munkálatait.

Egyebek mellett leszögezi: az alkalmazott számítógépes programok a lehetséges kombinációk egy részét rögzítik csupán; az élő nyelvek sokrétűsége és gazdagsága folytán a szócikkek elektronikus szerkesztése nem válhat gépies munkává. A szerző példák segítségével azt is megvizsgálja, miként érvényesül a szótári fordításban a tartalmi, formai és hangulati hűség hármas elve.

André KARÁTSÓN

Gyergyai Albert – tegnap és ma

A radikális polgárság nyitott szellemének hordozójaként ismert századeleji nyugatos mozgalmat a zsdánovizmus magyar helytartói nagyon rossz szemmel nézték. Márpedig az ötvenes években a felsőoktatásban Gyergyai Albert által terjesztett tanok a nyugatos minőség szolgálatában hirdetett hittételek gyanánt hangzottak. Gyergyai Albert, aki franciás és germanista képzésben egyformán részesült, a marxista teleológiával szemben egy személyes teleológiát alakított ki, amely abban állt, hogy

a francia irodalom tökéletes megoldásaiban a Németország felvilágosult romantikája (Kant, Goethe, Schiller) magas eszmeiségének ihletét kereste. Az irodalom eszményi köztársasága álmanak bűvöletében, irodalmárok nemzedékeibe plántálta az irodalom társadalmi szerepével kapcsolatban megfogalmazott igényes elgondolásait, és a művészet ma is nagyon időszerű demokratikus koncepcióját.

Judit KARAFIÁTH

Gyergyai Albert és a kortárs francia irodalom

Gyergyai Albert hittérítői buzgalommal fáradozott azon, hogy esszéivel, kritikáival és könyvismertetéseivel a kortárs francia irodalmat a magyar olvasókhoz közelebb vigye. E célt szolgálták fordításai is: számos jeles francia mű magyar szövegét neki köszönhetjük. Gyergyai szinte társszerzővé lépett elő egyes fordításaiban, s noha hite és nyilatkozatai szerint hűséggel és alázattal szolgálta az eredeti szöveget, egyénisége mégis erősebbnek bizonyult, és rányomta bélyegét az idegen szerző szövegére. A cikk Gyergyai Albert műfordítói tevékenységét Marcel Proust és Albert Camus magyarra áttüzetett regényeinek példájával kívánja bemutatni.

Erzsébet HANUS

Az első francia nyelvű cikk a magyar irodalomról: Mercure Etranger 1813

A magyar irodalom állandó kérdése, hogyan, mennyiben tartozik a világirodalomhoz, ismerik-e külföldön, Franciaországban. Az első cikksorozat, mely hazánk irodalmát is bemutatja, Charles de Bérony álnéven Batsányi János (1763–1845) tollából származik. Az 1813-as év múltával a magyar irodalom azonban továbbra is ismeretlen marad a francia közönség számára, mint ahogyan azt megelőzően is volt. Egészen az 1848–49-et követő emigrációs hullámig kell várni, hogy a francia közönséget érdekelje Magyarország és irodalmunk. Jelen írás a Mercure Etranger-beli cikkeket elemzi, rámutatván jelentőségükre és Batsányi úttörő szerepére a magyar irodalom franciaországi megismertetésében.

János KOROMPAY H.

Az első Baudelaire-fordítás kritikátörténeti előzményei Magyarországon

Arany János nemzedéke ismerte Baudelaire költészetének és költészetfelfogásának fejlődéstörténeti előzményeit, maga Arany pedig ismerte és folyóiratában ismertette a francia konzervatív kritika róla adott jellemzését és elutasító értékítéletét. Kertbeny személyes kapcsolata fontos szerepet tölthetett volna be a közvetítésben, az eredeti szövegek azonban nem általa, hanem Hegedűs Sándor – szintén franciából fordított – cikkének köszönhetően voltak először olvashatók magyar napilapban. A kritikai életben bekövetkezett nemzedékváltás körüli viták elvi

szempontból képviseltek lényeges újdonságokat Reviczky 1886-ban megjelent *L'Examen de minuit*-fordítása előtt.

Henri TOULOUZE

Egy párizsi esemény 1883-ban: a nagy magyar küldöttség

1883-ban a magyar Írók és Művészek Szövetsége elhatározta, hogy tagjai számára párizsi utazást szervez. A XIX. század végének európai geopolitikai összefüggésrendszerében ez az utazás viták forrását képezi a megvalósulás előtt a francia sajtóban éppúgy, mint Magyarországon. Madame Juliette Adamnak és magyarbarát körének ösztönzésére az ügy nagyfontosságú eseménnyé alakul át a francia–magyar kulturális kapcsolatok keretében. A Victor Hugóval való találkozás az orgonapontja ezeknek a napoknak. Ide vezethető vissza egy sor későbbi budapesti vagy párizsi irodalmi találkozás, egészen a századfordulóig bezárólag.

Catherine HOREL

A Millenniumi ünnepek Magyarországon, Franciaországból nézve

A Millenniumi ünnepek Magyarország számára alkalmul szolgáltak arra, hogy bemutassák egy fiatal és dinamikus nemzet teljesítményeit. Szigorú, dinasztikus keretek között, mindazonáltal növekvő fontosságról árulkodnak, amelyre az ország Ausztriával való kapcsolatában szert tett. De a francia diplomaták jól látják a magyar királyság ellentmondásait is. Amikor részletesen beszámolnak a ceremóniákról, akkor nem hallgatják el a nemzetiségek ellenséges reakcióit a magyar állammal szemben, amely homogén ország képét kívánja kialakítani a külvilág előtt.

A francia sajtó elsősorban a Kiállítással foglalkozik. Viszont számos közlemény hangsúlyozza a megemlékezés kiemelten politikai jellegét és a nemzetiségi kérdést állítják előtérbe. Egyes szerzők leleplező szándékkal szólnak a Millenniumról, mint a magyarosítási politika új változatáról. Végül is a Millenniumi ünnepek Magyarország modernségének és az ország által elért fejlődésnek a bizonyítékaként jelennek meg, egyben azonban lappangó feszültségekről is árulkodnak.

Kálmán BENDA

A nagyenyedi kollégium, az erdélyi tudományosság bölcsője: Kőrösi Csoma Sándor példája

Erdély aranykorának nemzetközileg is igen nagy tekintélyű fejedelme, Bethlen Gábor alapította 1622-ben Gyulafehérvárott azt a kollégiumot, mely az 1660-as tatár pusztítást követően Nagyenyeden folytatta tevékenységét. Kezdetől fogva feladatai közé tartozott az oktatás s a nevelés (különös tekintettel a világi és a kálvinista egyházi értelmiség képzésére) valamint az oktatással szoros kapcsolatban álló tudományos tevékenység kibontakoztatása. A XVII–XVIII. században a hallgatói

létszám folyamatosan növekedett, s az erdélyi társadalom valamennyi rétege képviseltette magát. Nagyenyed az európai vérkeringésben él, s a fejedelemség vitathatatlan kulturális központja lett, méltó ahhoz a szerephez, amit az erdélyi állam játszott a XVII. századi Európában. A magas színvonalú oktatás szilárd tudományos alapokkal látta el a nagyenyedi intézmény hallgatóit, melyek lehetővé tették, hogy olyan tudósok szülessenek ebből a körből, mint Kőrösi Csoma Sándor, minden idők egyik leghíresebb orientalista, a tibetológia megalapítója. A tanulmány, mely a Párizsban szervezett Kőrösi Csoma konferencia nyitó előadásaként hangzott el, bemutatja az intézmény helyét az erdélyi magyar oktatási struktúrában, leírja az oktatás szerkezetét és nemzetközi kapcsolatrendszerét, valamint azt a szellemet, mely a magyar nemzeti ébredésben, a francia forradalom által is közvetített demokratikus eszményekben nyilvánult meg. A magyarság eredetének kutatására Kőrösi Csoma az indítást ebben a környezetben kapta.

Miklós SZABÓ

Boiusok és haeduusok (Kelták Pannoniában és Galliában)

Julius Caesar a gall háborúról írott emlékiratában megemlékezik a pannóniai és a galliai kelta törzsek szoros kapcsolatáról. A tanulmány ennek a kapcsolatnak a történelmi és kulturális összefüggéseit vizsgálja a régészet és az írott források szembesítése segítségével. Az ókori történetírók tanúbizonyága szerint az i.e. II. században a Közép-Duna-medence nyugati felét a boiok uralták. A tanulmány felvázolja a kelták előtörténetét, azokat a folyamatokat, amelyek pannóniai letelepedésükhöz vezettek. I. e. 60 körül uralmukat megtörték a dákok, s a boiok egy része nyugatra menekült, de a római Pannóniában is számottevő kelta népesség maradt. A szerző számos lelettel dokumentálja a pannóniai kelták Galliába történt vándorlását, s egyúttal rövid áttekintést nyújt a kelta kultúra kutatásának történetéről is, különös tekintettel a magyar és a francia régészek eredményeire.

Christian RINAUDO, Sandra RYVLIN

A magyar bevándorlók Franciaországban: néhány szociológiai sajátosság

E rövid tájékoztató egy hosszabb kutatásnak az ízelítője lehetne. A téma: a huszadik századi négy magyar bevándorlási hullám Franciaországba. A Horthy-korszak volt a "legtermékenyebb", majd az 1945 után és 1956 után érkezők más politikai és társadalmi megfontolásokból települtek le, nem mindig önszántukból, Franciaországban. Ami nem olyan köztudomású, már a nyolcvanas években kezdődött egy új hullám, amely jelentős mértékben Erdélyből származik és a Katolikus missziónál talál szocializációs lehetőséget. Az etnikai-nemzeti identitás pedig mindegyik csoportnál újrateremtődik. A *Mi, magyarok* és *les Autres, les Français* között szimbolikus határ húzódik meg.